

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2006

L Aidin - Gnáthleibhéal

(400 marc)

Dé Céadaoin, 21 Meitheamh - Tráthnóna, 2.00 go 5.00

1. Freagair Roinn A nó Roinn B:-

[75]

A. Cuir Laidin orthu seo:-

- (a) D'ordaigh an rí dá sclábhaithe oibriú go han-tapa go dtí an oíche. (15)
(b) Bhí an oiread sin leabhar léite ag na buachaillí go raibh gach rud ar eolas acu. (15)
(c) Ritheamar láithreach chun na gliairí a fheiceáil san airéina. (15)
(d) "Ar aimsigh tú m'iníon?" a d'fhiafraigh an mháthair dá cara. (15)
(e) Dúirt Caesar lena shaighdiúirí go raibh an namhaid ag druidim leo. (15)

aimsím: invenio.

Druidim le: appropinquo.

NÓ

B. Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair, i nGaeilge, na ceisteanna go léir a leanann é:-

(Insíonn Plinias Sóisearach conas mar a fuair a uncail, Plinias Sinsearach, bás nuair a bhrúcht Slíabh Vesuvius)

Avunculus meus, Plinius, erat Miseni classemque ibi imperio regebat. Nonum Kal. Septembres hora fere septima mater mea nubem magnam miramque ei indicat. Ille locum altum ascendit ut nubem videre posset. Nubes ex monte Vesuvio et arbori pinui forma simillima erat.

Avunculus naves deducit et navigavit ut auxilium ferret amico cuius villa sub monte Vesuvio erat. Mox cinis navibus incidebat et, cum gubernator moneret ut retro flecterent, avunculus meus recusavit. Ad villam amici vento secundo vectus est. Ibi amicum trepidantem complectitur, consolatur, et hortatur; deinde cenavit et dormivit.

Dum dormit area domus cinere et pumicibus completa est. Avunculus meus qui humi recubabat surrexit sed statim mortuus concidit. Spiritus eius caligine obstructus est.

avunculus: uncail. Nonum Kal. Septembres: 24 Lúnasa. nubes (b): scamall.

pinus: crann péine. cinis: luaith. gubernator: captaen.

vehor: cuirim chun farraige. trepidans: eaglach. complector: beirim barróg ar.

area: clós. surgo: éirím. caligo: deatach.

- (i) Bhí Plinias ar diúité oifigiúil in Misenum. Cérbh é an diúité sin? (5)
(ii) Thart ar cén t-am a thaispeáin máthair an scríbhneora rud éigin do Phlinias? (5)
(iii) Déan cur síos ar ar thaispeáin sí i do Phlinias. (8)
(iv) Cad a rinne Plinias ansin? Cén fáth a ndearna sé é sin? (8)
(v) Cad as a bhí an scamall ag teacht? Cad leis a raibh sé cosúil? (8)
(vi) Cén fáth ar ullmhaigh Plinias longa agus ar chuir sé chun farraige? (6)
(vii) Nuair a thosaigh luaith ag titim ar na longa, cén chomhairle a thug an captaen? (5)
(viii) Cad a rinne Plinias i ngeall ar an gcomhairle sin? (5)
(ix) Nuair a shroich sé a chara, conas a thug Plinias sólás dó? (9)
(x) Le linn do Phlinias a bheith ina chodladh, cad a tharla do chlós an tí? (6)
(xi) Nuair a d'éirigh Plinias den talamh cad a tharla dó? (5)
(xii) Conas a fuair Plinias bás? (5)

- A. (i) *(Nuair a fuair a athair, Hamilcar, bás ghlaigh an ginearál nua, Hasdrubal, Hannibal chun an airm. Bhí an-ghnaoi air láithreach)*

Hamilcar, pater Hannibalis, novem annos bellum in Hispania gessit et multas gentes superavit. Tandem contra Vettones pugnans cecidit. Inde Hasdrubal, Hamilcaris gener, imperator factus est. Hannibal post mortem patris ab Hasdrubale ad castra vocatus est. Statim Hannibal primo adventu exercitum in se convertit; veteres milites Hamilcarem iuvenem sibi redditum esse crediderunt. Carus erat et imperatori Hasdrubali et exercitui. Hasdrubal eum praeficere malebat ubi fortitudine et studio opus erat; eo duce milites plus confidebant et audebant.

Livias (65)

novem: a naoi. cado: faighim bás. gener: cliamhain. in me converto: meallaim. praeficio: cuirim i gceannas. opus est (+ochsliáoch): tá gá le. audeo: leomhaim.

NÓ

- (ii) *(Tar éis gur theip ar ríthe Kent in ionsaí ar an gcampa Rómhánach, shocraigh Cassivellaunus coinníollacha síochána le Caesar)*

Dum haec geruntur, Cassivellaunus ad Cantium nuntios misit atque regibus imperavit ut, coactis omnibus copiis, castra navalia oppugnarent. Cum copiae ad castra venissent, nostri milites, eruptionem fecerunt et, multis eorum interfectis, suos incolumes reducerunt. Cassivellaunus, hoc proelio nuntiato, tot detrimenta accepit ut legatos de deditione ad Caesarem miserit. Caesar, cum constituisset hiemare in continenti, obsides imperavit et constituit quid vectigalis in annos singulos Britannia populo Romano penderet. Caesar obsides accepit et exercitum reduxit ad mare.

Caesar (65)

Cantium: Kent. cogo: bailím. eruptio: briseadh amach. incolumis: gan ghortú. detrimentum: cailliúint. deditio: géilleadh. obsides: gialla. quid vectigalis: 'cé mhéad cánach'. pendo: íocaim.

- B. (i) *(Nuair atá Thisbe ag dul amach san oíche chun bualadh le Pyramus, feiceann sí leon agus teitheann sí uaidh)*

quam procul ad lunae radios Babylonia Thisbe vidit, et obscurum timido pede fugit in antrum, dumque fugit, tergo velamina lapsa reliquit. ut lea saeva sitim multa compescuit unda, dum redit in silvas, inventos forte sine ipsa ore cruentato tenues laniavit amictus. serius egressus vestigia vidit in alto. pulvere certa ferae, totoque expalluit ore Pyramus.

Óivid (65)

quam: tagraíonn sé sin don 'leon baineann' ar cuspóir an bhriathair 'vidit' é. antrum: pluais. velamen: caille. lea: leon baineann. sitis: tart. compesco: múchaim (tart). inventos: 'aimsithe' ag géilleadh do 'amictus'. cruentatus: fuilteach. lanio: stróicim. amictus: caille. serius: níos déanaí. pulvis: deannach. fera: ainmhí allta (i.e. an leon baineann). expallesco: éirím bán.

NÓ

- (ii) *(Insíonn Aeinéas conas mar a sheolann sé ón Traí ar ordú óna athair, Anchises. Agus é ar deoraíocht, cuireann sé faoi i dtír i bhfad i gcéin ar ar thug sé a ainm féin.)*

Vix prima inceperat aestas
et pater Anchises dare fatis vela iubebat,
litora cum patriae lacrimans portusque relinquo
et campos ubi Troia fuit. feror exsul in altum
cum sociis natoque penetibus et magnis dis.
terra procul vastis colitur Mavortia campis
...feror huc et litore curvo
moenia prima loco fatis ingressus iniquis
Aeneadasque meo nomen de nomine finco.

Veirgil (65)

velum: seol (loinge). feror: beirtear, iompraítear mé. exsul: deoraf.
natus: mac. terra ... Mavortia: talamh a bhaineann le Mars. colo: áitrim, cónaim.
iniquus: míchóir. finco: ainmním.

3. Freagair Roinn A nó Roinn B sa cheist seo:-

[90]

A.

(i) Cuir Gaeilge air seo:-

(60)

Postero die porta Iovis, quae adversus castra Romana erat, iussu proconsulum aperta est. Ea intromissa legio una et duae alae cum C. Fulvio legato. Is cum omnium primum arma telaque, quae Capuae erant, ad se conferenda curasset, custodiis ad omnes portas dispositis ne quis exire aut emitti posset, praesidium Punicum comprehendit, senatum Campanum ire in castra ad imperatores Romanos iussit. Quo cum venissent, extemplo iis omnibus catenae iniectae, iussique ad quaestores deferre quod auri atque argenti haberent. Auri pondo duo milia septuaginta fuit, argenti triginta milia pondo et mille ducenta.

Livias

(ii) Freagair trí cinn ar bith de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag gabháil le gach ceann díobh):-

(30)

- (a) Tar éis na heachtra a bhfuil cuntas uirthi thuas, cad a tharla do sheanadóirí Capua?
- (b) Cén íomhá de Hannibal a fhaigheann tú ó Leabhar XXVI?
- (c) Conas a d'éalaigh Hasdrubal ó na "Clocha Dubha"?
- (d) Gan Hannibal a chur san áireamh, scríobh go hachomair ar **bheirt** ar bith a bhfuil meas agat orthu sa leabhar seo.
- (e) Dar leat, conas a éiríonn le Livias cuma dhrámata a chur ar a scríbhinn?

B.

(i) Cuir Gaeilge air seo:-

(60)

atque haec ipse suo tristi cum corde volutat,
aspectans silvam immensam, et sic forte precatur:
'si nunc se nobis ille aureus arbore ramus
ostendat nemore in tanto! quando omnia vere
heu nimium de te vates, Misene, locuta est.'
vix ea fatus erat geminae cum forte columbae
ipsa sub ora viri caelo venere volantes
et viridi sedere solo. tum maximus heros
maternas agnoscit aves laetusque precatur:
'este duces, o, si qua via est, cursumque per auras
dirigite in lucos, ubi pinguem dives opacat
ramus humum. tuque o dubiis ne defice rebus,
diva parens.'

Veirgil.

(ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag gabháil le gach ceist díobh):- (30)

- (a) Scríobh nóta ar "An Chraobh Órga".
- (b) Déan cur síos ar an gcruinniú idir Aeineás agus an tSibil a tharla sular tháinig sé isteach sa Domhan Thíos.
- (c) Déan cur síos ar an gcuma a bhí ar Charon. Conas a chaith sé le hAeineás?
- (d) Ainmnigh **ceann amháin** den dá shamhail a mbaineann Veirgil úsáid astu le cur síos ar na hanmacha a bhí bailithe ar bhruacha an Stiocs. An dóigh leat gur samhail éifeachtach í? Tabhair cúis le do fhreagra.
- (e) Conas a fuair Deiphobus bás?

4. Freagair **gach ceann** de na ceisteanna seo a leanas:-

[30]

(i) Scríobh síos an **Tuiseal Cuspóireach, Uimhir Iolra** de na hainmfhocail seo a leanas:-

servus, scelus, lex, dies.

(8)

(ii) Scríobh síos príomhranna **trí cinn** ar bith de na briathra seo a leanas:-

nuntio, capio, dico, audio, maneo.

(12)

(iii) Déan an líne seo a leanas as *Aeinéid* Veirgil a scanadh agus marcáil na cainníochtaí:-

corripit e somno corpus sociosque fatigat

(10)

5. Freagair **trí cinn** de na ceisteanna seo a leanas. Ní mór ceist **amháin** ar a laghad a roghnú as Roinn A agus ceist **amháin** as Roinn B. Is féidir an **tríú** ceist a roghnú as Roinn A **nó** as Roinn B. (Tá cúig mharc is fiche ag gabháil le gach ceist díobh):-

[75]

A.

- (i) Déan cur síos ar conas a bhain Ágastas cumhacht amach agus ar conas a rinneadh impire de.
- (ii) Tabhair cuntas ar réimeas an Impire Tiberius.
- (iii) Scríobh go hachomair ar **dhá cheann ar bith** díobh seo a leanas:-

ionradh na Breataine ag Claudius in AD 43; Tine Mhór na Róimhe in AD 64;
bliain na gCeithre Impire; Nerva.

B.

- (i) Scríobh nóta gearr ar shaol agus ar scríbhinní Cicéaro **nó** Óivid.
- (ii) Déan cur síos achomair ar conas a dhéantar mósáicí. Luaigh feidhm **amháin** a bhaineann le mósáicí. Déan cur síos ar mhósáic **amháin** a thaitníonn leat.
- (iii) Scríobh go hachomair ar **dhá cheann ar bith** díobh seo a leanas:-

Ara Pacis; Colún Thráian; Circus Maximus; Teampaill Chruinne Rómhánacha.